

Kokemusasiantuntijatoiminnan vaikutukset sosiaali- ja terveysalalla

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Tiivistelmä

Tekijä(t) Haapasalo, Samu-Petteri	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 28	Valmistumisaika 2021
Työn nimi Kokemusasiantuntijatoiminnan vaikutukset sosiaali- ja terveysalalla Kuvaileva kirjallisuuskatsaus		
Tutkinto Sairaanhoidaja (AMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio LAB-ammattikorkeakoulu		
Tiivistelmä <p>Asiakkaiden käyttökokemuksien ja palveluiden kehittämiseen osallistuminen ovat olleet yksi viime vuosien kehittämiskohteista sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeissa. Asiakkaiden osallistumisen mahdollistaminen ja heidän kuulemisensa ovat tärkeitä teemoja. Yksi keino asiakasosallisuuden lisäämiseen on kokemusasiantuntijuus.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa kokemusasiantuntijatoiminnan vaikutuksia sosiaali- ja terveysalalla. Tavoitteena oli tuottaa ja koota konkreettista tietoa olemassa olevista tieteellisistä artikkeleista, joita voisi hyödyntää tulevaisuudessa. Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tiedonhaussa käytettiin suomalaisia ja kansainvälisiä tietokantoja, joista haettiin tutkimuksia ja tieteellisiä artikkeleita. Aineisto koostui 12 artikkelista, jotka oli julkaistu vuosien 2010 ja 2020 välillä. Aineiston analysointi toteutettiin sisällönanalyysin avulla.</p> <p>Tuloksien mukaan kokemusasiantuntijat työskentelevät monissa eri paikoissa. He voivat toimia esimerkiksi vertaisohjaajina ja kehittäjäkumppaneina. Kokemusasiantuntijatoiminnan olemassa olevissa tutkimuksissa pääpainona on ollut kokemusasiantuntijan omat koetut hyödyt, mutta kokemusasiantuntijuuden vaikutuksina huomattiin olevan myös asiakkaiden ja ammattilaisten välisen vuorovaikutuksen lisääntyminen sekä asiakkaiden motivointi. Tulosten perusteella näyttää siltä, että kokemusasiantuntijatoiminnalla on hyötyjä, vaikka tutkittua tietoa on vielä niukasti ja toimintaa ei koettu ongelmattomana.</p>		
Asiasanat Kokemusasiantuntija, vaikutukset, kuvaileva kirjallisuuskatsaus		

Abstract

Author(s) Haapasalo, Samu-Petteri	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2021
	Number of Pages 28	
Title of Publication The effects of experts by experience in Social and health care services Descriptive literature review		
Name of Degree Bachelor of Health Care		
Name, title and organization of the client LAB University of Applied Sciences		
Abstract <p>Participation in the development of customers' user experiences and services has been one of the development targets in social and health care projects in recent years. Enabling customer participation and consulting are important themes. One way to increase customer engagement is through experts by experience.</p> <p>The purpose of this thesis was to find out the effects of experts by experience in social and health care services. The goal was to produce and assemble concrete information of already existing scientific articles, which could be utilized in the future. The thesis was carried out as a descriptive literature review. Studies and research were retrieved from Finnish and international databases. Researches and scientific articles were used in the information retrieval. The material consisted of 12 articles, which were published between the years 2010 and 2020. The chosen analysis method for this work was content analysis.</p> <p>According to the results, experts by experience work in many places. For example, they can work as peer tutors or developer partners. In existing studies of experts by experience activities, the main emphasis has been on expert by experiences own perceived benefits, but the effects of experts by experience were also found to be increasing interaction between clients and professionals and the motivation of clients. Based on the results, it seems that the activities of experts by experience have benefits, although the available information is still scarce, and the activities were not seen as problem-free.</p>		
Keywords Experts by experience, effects, descriptive literature review		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Kokemusasiantuntijuus.....	2
2.1	Mitä on kokemusasiantuntijuus?.....	2
2.2	Kokemusasiantuntijan tehtävät.....	3
2.3	Toiminnan tavoitteet.....	4
3	Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	6
4	Opinnäytetyön toteutus.....	7
4.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus.....	7
4.2	Tiedonhaku ja aineiston valinta.....	8
4.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.....	12
5	Tulokset.....	16
5.1	Kokemusasiantuntijuuden vaikutukset.....	16
5.2	Kokemusasiantuntijuuden hyödyt.....	17
5.3	Palvelujen laatuun vaikuttaminen.....	18
5.4	Vaikutus hoitoaikoihin ja säästöihin.....	19
6	Pohdinta.....	21
6.1	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	21
6.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	23
6.3	Jatkotutkimusehdotukset.....	24
	Lähteet.....	25

Liitteet

Liite 1. Kirjallisuuskatsauksen aineisto

1 Johdanto

Asiakkaiden osallisuuden edistäminen ja kokemusasiantuntijuus ovat tärkeitä ja ajankohdaisia aiheita. Asiakkaiden osallisuus ja sen edistäminen ovat korostettuina erilaisissa strategioissa, laeissa ja suunnitelmissa. Myös oppilaitosyhteistyö kokemusasiantuntijoiden kanssa on tiivistynyt entisestään. Kokemusasiantuntijuudesta ei olla Suomessa vielä paljoa tehty tutkimuksia, jotka olisivat yliopistotasoisia. Huomattavissa tosin on, että niitä näyttäisi olevan lisääntyvään päin. (Mäki-Fränti 2016).

Pääministeri Juha Sipilän vuoden 2015 hallituksen strategisessa ohjelmassa Ratkaisujen Suomi, yksi tavoitteista oli vahvistaa kokemusasiantuntijoiden käyttöä ja osallisuutta. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksessa nämä hallituksen linjaukset ovat näyttäytyneet tärkeinä. Kokemusasiantuntijatoiminnasta on huomattu olevan hyötyä ja merkitystä yksilöille sekä sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmälle. Ammattilaiset hyötyvät kokemusasiantuntijoiden ja palveluiden käyttäjien yhteistyöstä. (Hietala & Rissanen 2015, 14). Kokemusasiantuntijoiden kanssa tehtävä yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollossa on yleistynyt (Hirschovits-Gerz ym. 2019).

Opinnäytetyön aiheena on kokemusasiantuntijatoiminnan vaikutukset sosiaali- ja terveysalalla. Aiheen valintaan vaikutti se, että siitä on hyötyä tulevaisuudessa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille. Aiheen valintaan vaikutti myös se, että aiheeseen oli jo ennalta jonkinlaista kokemusta sekä itse aiheen kiinnostavuus. Kiinnostavuutta lisäsi myös tiedon kartoittaminen kokemusasiantuntijoiden rooleista sosiaali- ja terveysalan toimijoina sekä miten heidän työnsä ja panostuksensa vaikuttaa asiakkaiden/potilaiden hoitoon. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa kokemusasiantuntijatoiminnan vaikutuksia sosiaali- ja terveysalalla. Tavoitteena on tuottaa ja koota konkreettista tietoa olemassa olevista tieteellisistä artikkeleista, joita voidaan hyödyntää tulevaisuudessa.

2 Kokemusasiiantuntijuus

2.1 Mitä on kokemusasiiantuntijuus?

Kokemusasiiantuntija on henkilö, joka on itse kokenut jonkin sairauden ja hänellä on jonkinlaista kokemusta toipumisesta, kokemuksista, kuntoutumisesta tai palveluista. He voivat myös olla omaisen tai läheisen roolissa. Kokemusasiiantuntijuus käsitteenä on laaja ja kattaa monenlaisia erilaisia kokemuksia, esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmiin liittyen, somaattisiin sairauksiin, köyhyyteen, syrjintään, pakolaisuuteen, asunnottomuuteen, työttömyyteen, vankilassa olemiseen ja sosiaalipalveluiden käyttöön. (Hirschovits-Gerz ym. 2019.)

Kokemusasiiantuntijat määrittelevät hyvin laajasti kokemusasiiantuntijuutta, mitä se on ja mitä kokemusasiiantuntija tekee sekä suhdetta alan muihin toimijoihin. Hän voi olla palkattu työntekijä, vapaaehtoinen tai molempia. Heidän tehtävinään voivat olla palveluiden kehittäminen, kouluttaminen, muiden samaa kokeneiden auttaminen tai vaikuttaminen yhteiskunnassa. (Nousiainen ym. 2016.)

Nousiainen kollegoineen (2016) kirjoittavat tutkimuksessaan kokemusasiiantuntijuuden erilaisille muodoille olevan yhteistä toimijoiden elämänhistorian kielteiset kokemukset ja kokemuksesta tulleen tiedon pohjalta toimimisen. Toisena yhdistävänä tekijänä he pitivät yksilön kehittymistä autettavasta yksilöstä auttavaksi aktiiviseksi toimijaksi.

Kokemusasiiantuntijaksi määritellään henkilöä, joka on käynyt kokemusasiiantuntijakoulutuksen ja hänellä on omakohtaisia kokemuksia aiheeseen liittyen. Esimerkiksi erilaiset kriisit, sairaudet, elämäntilanteet, joko itse sairastavana, kuntoutuvana, palveluiden käyttäjänä tai läheisenä. (Kostiainen ym. 2014.) Kokemusasiiantuntijuus ei katso ikää. Esimerkiksi lastensuojelussa kokemusasiiantuntija voi olla 12-vuotias ja hänellä tulee olla kokemusta lastensuojelusta. Lastensuojelun kokemusasiiantuntijuuden kriteereihin kuuluu, että kokemusasiiantuntija on tai on ollut lastensuojelun asiakas avo-, sijais-, tai jälkihuollossa. Kokemusasiiantuntijana toimimisessa vaaditaan halukkuutta kehittää lastensuojelutoimintaa omien kokemusten pohjalta ja kertomista omista kokemuksista ja kuulla muiden näkökulmia yhdessä läpi käytävistä aiheista. (Barkman 2019.)

Kokemusasiiantuntijuuden kehittämistyö on kasvattanut kokemuksellisen tiedon ja ymmärryksen roolia. Kokemuksellista tietoa on aloitettu hyödyntämään esimerkiksi yhteiskehittämisen prosesseissa, joissa työntekijät ja palveluiden käyttäjät yhdessä miettivät palveluiden kehittämistä. Keskeistä ei ole kokemusasiiantuntijoiden kouluttautuneisuus vaan

mahdollisimman moninaisen näkökulman saaminen keskusteluun. (Hirschovits-Gerz ym. 2019.)

Ammatillisen ja tieteellisen tiedon rinnalla käytetään laajasti myös kokemusperäistä tietoa. Hirschovits-Gerz kollegoineen (2019) kirjoittavat, että jokainen on oman elämänsä kokemusasiantuntija ja kukaan muu ei voi täysin ymmärtää ja tietää toisen ihmisen tekemiä päätöksiä ja kokemia kokemuksia. Kaikki tekevät arjessa omanlaisia valintoja, että ratkaisuja omien kokemustietojen pohjalta. Vertaistoiminnassa, työssä ja ohjaamisessa hyödynnetään myös kokemusperäistä tietoa. (Hirschovits-Gerz ym. 2019.)

2.2 Kokemusasiantuntijan tehtävät

Kokemusasiantuntijuuden eri rooleista on käytetty yleistävänä käsitteenä kokemusasiantuntijuutta. Kokemusasiantuntijoiden roolit, tehtävät ja työnkuvat vaihtelevat suuresti. (Koskiainen ym. 2014). Taulukossa 1 on lueteltu kokemusasiantuntijuuden tehtävät.

Kokemusasiantuntija auttajana	Kokemusasiantuntija kehittäjänä	Kokemusasiantuntija vaikuttajana
Vertaisryhmän asiantuntija	Palautteen kerääminen	Kokemustiedon tuominen yhdistykseen
Vertaisryhmän ohjaaja	Yhdistyksen palveluiden kehittäminen esim. asiakasraadeissa	Yhteinen vaikuttaminen työntekijän kanssa
Vertaistukihenkilö	Kehittämistyön suunnittelu ja arviointi	Tuettu vaikuttaminen, esim. Salonki-malli (+70v. ryhmä)
“Mentoriasiakas”		Mediavaikuttaminen esim. haastattelut, mielipidekirjoitukset
Palveluviidakon opas		Yhteiskunnallinen vaikuttaminen, esim. kuntalaisaloitteet
Puhelin- ja nettipäivystäjä		Kouluttajana toimiminen
Kokemusasiantuntija työntekijänä		Yhdistyksen luottamusmiehenä toimiminen

Taulukko 1. Kokemusasiantuntijan tehtävät (Meriluoto 2015, 53–59)

Kokemusasiantuntijoille annetaan jatkuvasti yhä vaativampia tehtäviä, esimerkiksi ammatillaisen rinnalla työskenteleminen erilaisissa palveluissa. Tämän takia koulutukset kehittyvät jatkuvasti, että uudet tehtävät ja osaaminen kohtaisivat. (Hirschovits-Gerz ym. 2019.)

2.3 Toiminnan tavoitteet

Sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmässä kokemusasiantuntijatoiminta perustuu sosiaali- ja terveysministeriön Mielenterveys- ja päihdesuunnitelmaan vuosille 2009–2015. Suunnitelman mukaan, kokemusasiantuntijat huomioitaisiin osana mielenterveys- ja päihdepalvelujen suunnittelemista, toteuttamista ja arviointia sekä kuntien strategiatyöhön ja kuntoutuksen työryhmiin. Toiminnan tavoitteina ovat sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän kehittäminen, asiakaslähtöisyyden lisääminen, osallistuminen asiakastyön toteuttamiseen, suunnitteluun ja arviointiin sekä palveluiden käyttäjien mahdollisuuksien lisääminen kokemusasiantuntijatoimintaan osallistumiseen. Toisena tavoitteena pidetään mielenterveys- ja päihdeongelmiin liittyvien asenteiden muuttamista, ettei ihmisiä leimattaisi sairautensa takia, vaan saataisiin enemmän ymmärrystä sekä informaatiota erilaisista sairauksista. Tätä pystytään toteuttamaan esimerkiksi tiedottamalla, kouluttamalla sekä julkisiin keskusteluihin osallistumalla. (Kostiainen ym. 2014.)

Kokemusasiantuntijoita voidaan hyödyntää heidän kertomiensa tarinoiden kautta. Tämä mahdollistaa totuudenmukaisen tiedon levittämisen mielenterveys- ja päihdeongelmista, niistä kuntoutumisesta ja mielenterveys- ja päihdeongelmaisista ihmisinä. Yhtenä tärkeänä tarkoituksena on myös muuttaa erilaisia mielenterveyteen liittyviä kysymyksiä ja aiheita enemmän arkisiksi ja vähentää niissä piileviä keskustelun vaikeuksia. Tällä voitaisiin vähentää ihmisten jakaantumista mielenterveysongelmaisiin ja terveisiin. Tavoite olisi mielenterveyden asioiden näkyminen arkisena asiana, joka kuuluu kaikille ja että ihmiset uskaltaisivat ja osaisivat hakea apua omiin elämiensä tilanteisiin tarpeeksi varhaisessa vaiheessa. (Kostiainen ym. 2014.)

Kokemusasiantuntijatoiminnan yhteiskunnallisen näkökulman tavoite on esimerkiksi mielenterveys- ja päihdekuntoutujien työkyvyn, osaamisen ja kokemusten hyödyntäminen ennistä enemmän. Tarkoituksena on ihmisten osatyökykyisyyden ja vahvuuksien hyödyntäminen. Tärkeänä pidetään ajattelutapaa, että yksilön vahvuudet ovat tärkeä osa, eivät diagnoosit tai ongelmien kautta tulevat heikkoudet ja puutteet. (Kostiainen ym. 2014.)

Asiakastyön, kehittämisen, arvioinnin ja tutkimuksen tavoitteena on saada kokemustieto ja teoreettinen tieto täydentämään toinen toistaan sekä toimimaan rinnakkain. Kokemusasiantuntijatoimintaa voidaan perustella sen kuntouttavalla vaikutuksella. Toiminnan on myös huomattu tukevan osallistujien hyvinvointia. Kokemusasiantuntijatoiminnassa mukana olemisen on todettu olevan voimaannuttava kokemus, sillä se tuo merkityksellisyydentunteen omista kokemuksista. Toimintaan osallistuvilla on paljon erilaisia mahdollisuuksia. He voivat muun muassa opiskella, vaikuttaa, kehittää itseään ja tehdä itselle tärkeitä ja

merkityksellisiä asioita. He voivat kokea myös osallisuuden tunnetta olemalla osana jotain toimintaa sekä he pystyvät rakentamaan omaa identiteettiään. Identiteetin kannalta on tärkeää ajatella, miten ihminen itse ajattelee itsestään, onko hän asiakas, potilas, kuntoutuja vai kokemusasiantuntija. (Kostiainen ym. 2014.)

3 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa kokemusasiantuntijatoiminnan vaikutuksia sosiaali- ja terveysalalla. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa ja koota konkreettista tietoa olemassa olevista tieteellisistä artikkeleista, joita voidaan hyödyntää tulevaisuudessa.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset:

- Minkälaisia vaikutuksia kokemusasiantuntijoilla on sosiaali- ja terveysalalla?
 - Vaikuttavatko kokemusasiantuntijat palveluiden laatuun?
 - Minkälaisia hyötyjä kokemusasiantuntijatoiminnan käytöstä sairaalat/osastot/työyksiköt ovat saaneet?
 - Vaikuttaako kokemusasiantuntijatoiminta hoitoaikoihin?
 - Vaikuttaako kokemusasiantuntijatoiminta säästöihin?

4 Opinnäytetyön toteutus

4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsauksen avulla kuvailtiin ja koottiin yhteen aiempaa tietoa kokemusasiantuntijuuden vaikutuksista sosiaali- ja terveysalalla. Opinnäytetyössä käytettiin myös laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysin menetelmää. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus valikoitui opinnäytetyön menetelmäksi sen monipuolisuuden vuoksi. Kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella saatiin mahdollisuus tehdä työtä aineistolähtöisesti sekä tarkastella valikoitunutta aineistoa useammasta eri näkökulmasta. (Kangasniemi ym. 2013, 294–295.)

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on osoittaa näkökulmia ja aiempaa tutkimusta aiheesta. Kirjallisuuskatsauksessa keskitytään tutkimuksen kannalta oleelliseen kirjallisuuteen, kuten aikakausiartikkeleihin, tutkimuselosteisiin ja muihin keskeisiin julkaisuihin. (Hirsjärvi ym. 1997.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus jakautuu kahteen alatyyppeihin, narratiiviseen ja integroivaan. Tässä opinnäytetyössä käytetään narratiivista kirjallisuuskatsausta, joka on metodisesti kevyin kirjallisuuskatsauksen muoto. Sen avulla pystytään antamaan laaja kuva käsiteltävästä aiheesta. Epäyhtenäinen tieto järjestetään yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa kolmeen eri toteuttamistapaan: toimituksellinen, kommentoiva ja yleiskatsaus. Tässä kirjallisuuskatsauksessa käytetään yleiskatsausta, joka on laajin toteuttamistapa narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa. Puhuttaessa narratiivisesta kirjallisuuskatsauksesta tarkoitetaan yleensä juuri narratiivista yleiskatsausta. Tarkoituksena on tiivistää aiemmin tehtyjä tutkimuksia helpommin saatavissa oleviin muotoon. (Salminen 2011.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on kevyin vaihtoehto ja antaa yleiskatsauksen käsiteltävästä aiheesta. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on laajojen aineistojen yleiskatsauksia vailla tiukkoja sääntöjä. Aineiston valinta ei ole metodisesti yhtä tarkka kuin systemaattisessa ja tutkimuskysymyksetkin ovat väljempää. (Salminen 2011.)

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa on oleellista tutkimuskysymys, joka tuottaa valitun aineiston perusteella kuvailevan ja laadullisen vastauksen. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus jaotellaan neljään vaiheeseen: Tutkimuskysymyksen muodostaminen, aineiston valinta, kuvailun rakentaminen ja saadun tuloksen tarkasteleminen. (Kangasniemi ym. 2013, 294.)

Tutkimuskysymykset ohjaavat ensimmäiseksi aineiston valintaan. Aineiston tulisi vastata mahdollisimman täsmällisesti tutkimuskysymyksiin. Kun aineisto on valittu, ryhdytään

rakentamaan kuvailua ja yhdistämään sisältöä. Kuvailulla on tarkoitus vastata tutkimuskysymyksiin laadullisesti. Seuraavassa vaiheessa eli tulosten tarkastelussa tulokset kootaan ja peilataan niitä laajempaan kontekstiin. Alla olevassa kuviossa 1 on havainnollistettu kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheita ja piirteitä. (Kangasniemi ym. 2013, 294–295.)

Kuvio 1. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheet ja erityispiirteet (Kangasniemi ym. 2013, 294)

4.2 Tiedonhaku ja aineiston valinta

Tutkimuskysymykset ohjaavat kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineiston valintaa. Aineisto muodostuu aiemmin julkaistusta ja tutkimusaiheen kannalta merkityksellisestä tutkimustiedosta sekä viimeaikaisista tutkimuksista. Merkittävin kriteeri kuitenkin on, että aineistolla pystytään tarkastelemaan asiaa ilmiölähtöisesti ja tarkoituksenmukaisesti suhteessa tutkimuskysymyksiin. (Kangasniemi ym. 2013, 295.)

Aineisto voidaan valita kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen kahtena, toisistaan hieman poikkeavana prosessina, jotka ovat aineiston epäsuora ja suora valinta. Kummassakin aineiston valintatavassa aineistoa haetaan tieteellisesti relevanteista lähteistä. Eroavaisuus tulee esiin systemaattisuudessa ja raportointitavassa. Suora aineiston valinta muistuttaa systemaattisen kirjallisuuskatsauksen raportointitapaa, jossa raportoidaan kirjallisuuden valinta tarkasti ja esittäen esimerkiksi aika- ja kielirajaukset. (Kangasniemi ym. 2013, 295–296.) Tässä opinnäytetyössä on käytetty kuvailevan kirjallisuuskatsauksen suoraa valintaa.

Keskeisin peruste mukaan otettavalle aineistolle on sisältö ja sen suhde muihin mukaan valittuihin tutkimuksiin. Poiketen systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta, kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa suurin painoarvo on aikaisemman tutkimuksen sisällöllisellä valinnalla, ei ennalta asetettujen ehtojen mukaisesti. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa

valitun aineiston ei tarvitse perustua ainoastaan ennalta rajattuihin hakusanoihin, vaan niistä voidaan poiketa, jos se on merkityksellistä tutkimuskysymykseen vastattaessa. (Kangasniemi ym. 2013, 296.)

Tähän opinnäytetyöhön kerättiin aineistoa LAB-ammattikorkeakoulun Primo-hakuportaalia käyttäen. Tähän opinnäytetyöhön kerättiin aineistoa seuraavista tietokannoista: Lab-Primo, Pubmed, Medic, Ebsco-Cinahl ja Cochrane. Lisäksi manuaalisessa tiedonhaussa käytettiin Google Scholaria ja Medina-tietokantaa. Kotimaisen sisällön hakusanana käytettiin kokemusasiantuntijuutta. Kansainvälisen sisällön etsimisessä käytettiin hakusanoja: Experts by experience AND Impact AND Health.

LAB-primosta tietoa haettiin kokemusasiantuntijuus-hakusanalla ja aikarajaksi valikoituivat alarajaksi vuosi 2010 ja ylärajaksi vuosi 2020. Kotimaisella haulilla osumia saatiin 14, joista viisi artikkelia oli sopivia otsikon mukaan. Näistä artikkeleista yksi artikkeli otettiin mukaan katsaukseen kokotekstin mukaan. Kansainvälisiä artikkeleita haettaessa hakusanoiksi valikoituivat expert by experience AND impact. Hakutuloksia tuli 12, joista kolme valikoitui otsikon perusteella. Näistä taas kaksi valikoitui itse katsaukseen koko tekstin perusteella. Muut eivät vastanneet tarpeeksi aiheeseen tai tutkimuskysymyksiin.

Pubmedistä haettiin tietoa hakusanoilla experts by experience. Tuloksia rajattiin alkaen vuodesta 2010 päättyen vuoteen 2020. Hakusanalla osumia saatiin 46 tulosta, joista kuusi valikoitui otsikon mukaan. Kaikki valikoidut artikkelit osoittautuivat maksullisiksi, joten katsaukseen ei valikoitunut tuloksia.

Medicistä tietoa etsittiin hakusanalla kokemusasiantun*. Tuloksia tuli 20, joista otsikon mukaan valikoitui neljä artikkelia. Yksi artikkeli olisi sopinut mukaan, mutta kyseistä tekstiä oli käytetty jo opinnäytetyön teoriaosassa ja toinen oli maksullinen, joten siihen ei päästy käsiin. Hakuaiheessa aikarajaukseksi valittiin vuosiväli 2010–2020 poissulkukriteerien mukaan.

Ebscosta tietoa haettiin Expert-by-experience-hakusanalla, osumia tuli 42 joista otsikon mukaan valikoitui viisi tekstiä. Toisella hakukerralla tietoa haettiin sanojen kombinaatiolla Expert-by-experience AND Impact AND Health, jolloin osumia saatiin 32. Näistä otsikon mukaan valikoitui neljä artikkelia. Vuodet 2010-2020 toimivat aikarajauksena haulle.

Cochrane-kirjastosta tietoa haettiin käyttämällä hakusanoina Experts by experience AND Impact. Hakusanoilla saatiin 13 tulosta, joista yksi olisi sopinut aiheeseen, mutta artikkeli osoittautui maksulliseksi. Ainoastaan vuodelta 2010 vuodelle 2020 osuneet tulokset huomioitiin.

Suurin osa manuaalisesti löydettyistä opinnäytetyön aiheeseen liittyvistä tutkimuksista oli AMK-opinnäytetöitä, joten ne eivät soveltuneet käytettäviksi tässä työssä. Google Scholarista löytyi kuitenkin viisi sopivaa lähdetä hakusanalla kokemusasiantuntijuus. Aikarajaus tehtiin vuosille 2010–2020. Manuaalista hakua suoritettiin myös Kansalliskirjasto Melindasta, josta löytyi kolme sopivaa pro gradu -tutkielmaa.

Sisäänotto- ja poissulkukriteerit on rajattu alla olevassa taulukossa (Taulukko 2) muun muassa kieli- ja aikarajauksin, sillä tavoitteena on tuoda esille ajantasaista tietoa opinnäytetyön aiheesta niin kotimaassa kuin ulkomailla tehdyistä tutkimuksista. Ajantasaisella tiedolla tarkoitetaan mahdollisimman uutta tai uusinta saatavilla olevaa tietoa. Aikarajaksi valikoitui 10 vuotta, jotta aineisto ei pääsisi liian vanhaksi ja saataisiin mahdollisimman tuoretta tietoa. Aineiston tulisi olla kokonaan saatavilla tiedon luotettavuuden vuoksi. Valittujen aineistojen tuli vastata asetettuihin tutkimuskysymyksiin, jolloin aineisto oli opinnäytetyön aihetta vastaavaa. Poissulkukriteereinä ovat ennen vuotta 2010 julkaistut teokset, muun kuin suomen tai englanninkielinen tutkimus, liian aiheesta sivuava artikkeli tai tutkimus tai jos koko tekstiä ei ole saatavissa. Myös AMK-tasoiset opinnäytetyöt olivat poissulkukriteerinä.

Taulukossa 3 on kuvattu tiedonhakuprosessia, jossa nähdään käytetyt tietokannat, hakusanat sekä hakutulokset ja kirjallisuuskatsaukseen mukaan otetut tutkimukset, jotka kerättiin valituista tietokannoista. Kaikki käytetyt tutkimukset esitetään liitteessä 1, jossa esitellään koko kirjallisuuskatsauksessa käytetty aineisto. Sisäänotto- ja poissulkukriteerien laatimisen jälkeen etsittiin opinnäytetyön aiheeseen liittyviä ja sopivia otsikoita. Tämän jälkeen aineistoista luettiin tiivistelmät ja sen perusteella päätettiin, onko aineisto sopiva tähän kirjallisuuskatsaukseen. Tämän jälkeen päätettiin, onko tutkimus aiheeseen sopiva ja siirryttiin artikkelien kokonaan lukemiseen. Artikkelien huolellisen lukemisen jälkeen asiasisältö tiivistettiin opinnäytetyöhön sopivaksi. (Kangasniemi ym. 2013, 296.) Aiheeseen liittyvää aineistoa oli tarjolla jonkin verran, mutta monia ei voitu käyttää, koska ne täyttivät yhden tai useamman poissulkukriteerin tai eivät olleet saatavilla LABin kautta. Monet tuloksista olivat maksullisia.

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Julkaistu vuosina 2010–2020	Julkaistu ennen vuotta 2010
Suomen tai englanninkielinen	Jokin muu kieli kuin suomi tai englanti
Koko teksti saatavissa	Koko tekstiä ei saatavissa
Luotettavuus	Epäluotettavuus
Eettisyys	Epäeettisyys
Tutkimus vastaa tutkimuskysymyksiin	Tutkimus ei vastaa tutkimuskysymyksiin
	Ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt

Taulukko 2. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Tietokanta	Vuosiväli	Hakusana(t)	Osumat ja valinnat otsikon perusteella	Koko tekstin perusteella mukaan otetut
Cochrane	2010–2020	Experts-by-experience AND Impact	Osumia: 13 Valinnat otsikon perusteella: 1	0
Ebsco-Cinahl	2010–2020	Expert by experience AND Impact AND Health	Osumia: 31 Valinnat otsikon perusteella: 4	1
Ebsco-Cinahl	2010–2020	Expert by experience	Osumia: 486 Valinnat otsikon perusteella: 4	1

Tietokanta	Vuosiväli	Hakusana(t)	Osumat ja valinnat otsikon perusteella	Koko tekstin perusteella mukana otetut
LAB-primo	2010–2020	Kokemusasiantuntija	Osumia: 14 Valinnat otsikon perusteella: 5	1
	2010–2020	Expert by experience AND Impact	Osumia: 12 Valinnat otsikon perusteella: 3	1
Medic	2010–2020	Kokemusasiantun*	Osumia: 20 Valinnat otsikon perusteella: 4	0
Pubmed	2010–2020	Expert-by-experience	Osumia: 46 Valinnat otsikon perusteella: 6	0
Manuaalinen haku (Google scholar, Melinda)	2010–2020	Kokemusasiantuntijuus	Osumia: 2190 Valinnat otsikon perusteella:	8
Yhteensä			Osumia: 2812	12

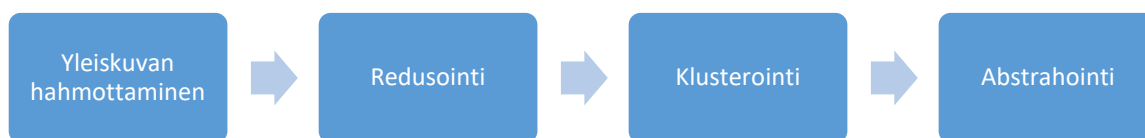
Taulukko 3. Tiedonhakuprosessi

4.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Aineiston analysointi tulee suorittaa sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti. Sisällönanalyysiin kuuluu ilmiön seikkaperäinen kuvailu ja sen tulkinta, ilmiön ymmärrettäväksi tekeminen, siihen sisältyvien merkitysten löytäminen ja uuden teorian löytäminen. (Anttila 2006, 280.) Sisällönanalyysin tarkoitus on pyrkiä tiivistämään tutkitun ilmiön aineisto, jotta siitä voidaan tehdä johtopäätöksiä (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2013). Sisällönanalyysin avulla voidaan muodostaa kategorioita, käsitteitä, käsittekartta tai käsittemalli, jotka kuvaavat ja selventävät tutkittavaa ilmiötä (Kyngäs ym. 2011). Sisällönanalyysi on

tapa, jossa dokumentteja analysoidaan systemaattisesti sekä objektiivisesti sekä tutkittavaa aihetta pyritään kuvailemaan tiivistetyssä muodossa (Kankkunen & Vehviläinen-Julku- nen 2013). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä käsitteet yhdistetään, jolloin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi on siis keskeinen toimintatapa silloin, kun keskeisiä asioita halutaan kuvata tiivistetysti. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin kuuluu kolme prosessia, jotka vielä havainnollista- miseksi esitellään kuviossa 2. Näitä kutsutaan redusoinniksi eli pelkistämiseksi, klusteroin- niksi eli ryhmittelyksi sekä abstrahoinniksi eli käsitteiden luonti. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Kuvio 2. Aineistolähtöisen analyysin päävaiheet (Kylmä & Juvakka 2007)

Aineiston pelkistämisessä analysoitava tieto voi olla esimerkiksi asiakirja tai dokumentti, jota pelkistetään karsimalla tutkimukselle epäolennainen tieto pois. Ryhmittelyssä alkupe- räisilmaukset tarkastetaan ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Käsitteiden luomisessa erotellaan sopivat tutkimukseen kuuluvat tiedot ja muodostetaan teoreettiset käsitteet. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Tässä opinnäytetyössä analyysivaihe toteutettiin kolmessa eri osassa. Pelkistämisessä ai- neisto käytiin läpi useamman kerran muistiinpanoja tehdessä tutkimuskysymyksiin liittyvistä alueista. Aineisto luettiin useampaan kertaan läpi varsinkin vieraskielisissä artikkeleissa nii- den vaikealukuisuuden vuoksi. Kun kaikki tutkimuskysymyksiin vastaavat ilmaukset ja viit- taukset oli löydetty, niin ne kirjattiin ylös ja aloitettiin ryhmittely. Ryhmittelyssä löydöksiä vertailtiin keskenään ja koottiin omiksi ryhmiksi samaan liittyvien merkitysten perusteella. Käsitteiden luomisessa valitun tiedon perusteella luotiin teoreettisia käsitteitä. Saadut käsi- teet yhdistettiin tarvittaessa ylä- ja alakategorioiksi. Lopulta käsitteet yhdistettiin pääluokiksi, joiden katsottiin kuvaavan ryhmän ilmaisuja (Taulukko 4). Näin toimimalla eli käsitteitä yh- distelemällä, pyrittiin löytämään vastaus esitettyihin tutkimuskysymyksiin. (Tuomi & Sara- järvi 2018.)

Alkuperäisilmaisu	Alakategoria	Yläkategoria	Pääkategoria
Kokemusasiantuntijat työskentelevät terveydenhuollon palvelujärjestelmässä monella eri tasolla ja monenlaisissa tehtävissä	Roolimallina olo	Kokemusasiantuntijoiden tehtävät	Kokemusasiantuntijatoiminnan vaikutukset
	Sosiaalinen tuki	Kokemusasiantuntijana vaikuttaminen	
	Mentori		
	Tiedonjakaja		
	Ryhmänvetäjä		
	Linkki asiakkaan ja ammattilaisen välillä		
	Kaksoisrooli kuntoutujana ja palveluiden käyttäjänä		
Kokemusasiantuntijuus hyödyttää palvelujärjestelmää ja sen asiakkaita sekä kokemusasiantuntijoina työskenteleviä	Palveluiden kehittämiseen osallistuminen	Kokemusasiantuntija kehittämistyössä	Kokemusasiantuntijuuden hyödyt sosi- ja terveysalalla
	Työpari ryhmätöihin tai koulu- ja tutkimuskeskuksissa	Kokemusasiantuntijuus hyödyttää kokemusasiantuntijoita	
	Uusien tutkimusaikeiden keksiminen		
	Tutkimuskohteiden erilaiset vastaukset verrattuna virallisiin tutkijoihin		
	Ongelmanratkaisutaidot		
	Kodittomuuden vähentyminen	Kokemusasiantuntijuus hyödyttää asiakkaita	
	Vuorovaikutuksen helppous asiakkaan kanssa		

Alkuperäisilmaisu	Alakategoria	Yläkategoria	Pääkategoria
Kokemusasiantuntijat antavat kokemuksensa pohjalta oman näkemyksensä palveluiden ja järjestelmän kehittämiseksi.	<p>Palautteen antaminen ammattilaisten ratkaisuista</p> <p>Asiantuntijana toimiminen</p> <p>Oman palvelukokemuksen hyödyntäminen</p>		Vaikutus palveluiden laatuun
Kokemusasiantuntijatoiminnan on todettu vähentäneen sairaalahoitojen tarvetta	<p>Elämänlaadun parantaminen</p> <p>Työllisyyden parantaminen</p> <p>Sairaalahoidon tarpeen vähentäminen</p> <p>Toimintakyvyn ylläpitäminen</p> <p>Mielenterveyspalvelujen käytön vähentyminen</p>	Kokemusasiantuntijuuden vaikutus hoitoaikoihin	Kokemusasiantuntijuuden vaikutukset hoitoaikoihin ja säästöihin
		Kokemusasiantuntijuuden vaikutus säästöihin	

Taulukko 4. Esimerkki sisällön analyysin etenemisestä

5 Tulokset

5.1 Kokemusasiantuntijuuden vaikutukset

Mayersin ja McKenzién (2017) tutkimus viittaa siihen, että kokemusasiantuntijoiden osallistuminen työtehtäviin ammattilaisen kanssa vaikuttaa positiivisesti heidän sosiaaliseen pääomaansa, itsetuntoonsa, itsetehokkuuteensa ja elämäntaitoihinsa. Tämä puolestaan edesauttaa heidän omaa kuntoutumisprosessiaan. Huuskonen (2020) on myös sitä mieltä, että kokemusasiantuntijoiden toiminta erilaisissa työtehtävissä on vaikuttanut positiivisesti hoitajien ja mielenterveyskuntoutujien asenteisiin, itse työskentelyyn ja asiakkaiden osallistamiseen.

Rissanen ja Puumalainen (2016) toteavat kokemusasiantuntijuuden vaikutuksien olevan vielä ei niin tunnettua aluetta koska asiaa ei ole tutkittu paljoa ja olemassa olevat tulokset ovat ristiriitaisia. He kokevat myös kokemusasiantuntijuuden mahdollistavan uusia toimintamalleja sekä hyödyttävän eri osapuolia. Katsauksessa huomattiin toiminnalla olleen vaikutuksia, jotka olivat olleet asiakkaiden tarpeiden mukaisia. He mainitsevan myös yhdeksi hyödyksi yhteiskunnallisen merkityksen, johon kuuluvat ennakkoluulojen ja pelkojen murttaminen esimerkiksi mielenterveysongelmia kohtaan. He kokevat tällä olevan mahdollisia vaikutuksia, joita ovat osallisuuden vahvistaminen sekä työurien pidentäminen. Rissanen ja Puumalainen (2016) kertovat myös toisenlaisista tuloksista. Heidän mukaansa kokemusasiantuntijuuden vaikutuksista terveyspalveluiden laatuun ei ole tarpeeksi näyttöä, että tulokset olisivat tarpeeksi luotettavia.

Palukkan ja kollegoiden (2019) mukaan kokemusasiantuntijoiden kanssa tehty yhteistyö on tuottanut uudenlaisia näkemyksiä ja ymmärrystä päihde- ja mielenterveyskuntoutuksen ehdoista ja palveluiden toimivuudesta kuntoutujien näkökulmasta. Savolaisen (2020) tutkimuksessa todettiin kehittämistyön kokemusasiantuntijoiden kanssa olevan toimiva ja hyväksyttävä kehittämismuoto terveydenhuollossa sekä yhteiskehittämisellä saatavan aikaan osallistamista tasa-arvoiseen työsuhteeseen ja asiakasosallisuuden edistämiseen. Mäki-Fränti (2016) huomasi kokemusasiantuntijoiden kanssa työskentelyn olevan antoisaa, voimaannuttavaa ja vaikuttavaa jokaiselle mukana olevalle osapuolelle. Hän toi myös esille kokemusasiantuntijuudella olevan merkittäviä vaikutuksia palveluiden kehittämisessä ja jopa taloudellista hyötyä pidemmällä aikavälillä.

Raskin (2018) tutkimuksessa ammattilaiset tiedostivat olemassa olevan tarpeen kokemusasiantuntijatoiminnalle. Tärkeimmiksi kokemusasiantuntijan tehtäviksi hän nosti omahoidon tukemisen, käytännön asioissa neuvomisen, palveluohjauksen ja vertaistuen antamisen. Raskin (2018) tutkimuksessa huomattiin kokemusasiantuntijatoiminnan mahdollisuus

terveyspalveluiden ja palvelunohjauksen kehittämiseen. Rissasen (2015) mukaan kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen soveltuisi hyvin kehittämistyöhön, jossa suunnitellaan palveluja tai arvioidaan niiden toimivuutta ja tuloksellisuutta. Rissasen (2015) mielestä kokemusasiantuntijoiden, ammattiauttajien ja tutkijoiden yhteistyössä tekemässä tutkimuksessa on mahdollista yhdistää erilaisia asiantuntijarooleja. Kokemusasiantuntijoiden kokemukset ja näkemykset voivat auttaa muotoilemaan uusia ja arvokkaita tutkimuskysymyksiä.

5.2 Kokemusasiantuntijuuden hyödyt

Palukkan ja kollegoiden (2019) mukaan, kokemusasiantuntijuus hyödyttää palvelujärjestelmää sekä itse kokemusasiantuntijoita. Kokemusasiantuntijoiden kanssa tehdyn yhteistyön koetaan antaneen uudenlaisia näkemyksiä ja ymmärryksiä kuntoutumisen mahdollisuuksista ja palveluiden oikeanlaisuuksista. Heidän mukaansa kokemusasiantuntijuuden hyöty perustuu kykyyn kyseenalaistaa sosiaali- ja terveysalan palvelut ja ammattilaiset ja tuoda tätä asiaa esille. Yhteenkuuluvuuden tunne asiakkaiden kanssa koetaan hyödyllisenä myös itse kokemusasiantuntijalle ja tämän koetaan edesauttavan kuntoutumisprosessia. Barkerin ja Maguiren (2017) kodittomuutta tutkivassa artikkelissa kokemusasiantuntijuudella todetaan olevan myönteisiä vaikutuksia kodittomuudesta kärsiville asiakkaille. Tämä tapahtuu rakentamalla suhteita "jaettuun kokemukseen ja kykyyn tunnistaa ja kehittää keskinäistä luottamusta ja ymmärrystä" sekä kykyä tarjota sosiaalista tukea ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Virokannaksen (2016) artikkelissa kokemusasiantuntijuudesta löydetään monia hyötyjä. Näitä ovat asiakkaan ja ammattilaisen välinen "tulkkaus", jolloin esimerkiksi lääkäriellä on helpompaa ymmärtää, että miksi asiakas toimii niin kuin toimii kyseisessä tilanteessa tai muunlainen outo käyttäytyminen. "Tulkkaus" voi tapahtua toiseenkin suuntaan, että asiakkaan on helpompaa ymmärtää lääkäriä. Ammattilaisen näkökulmasta kokemusasiantuntijalta voi esimerkiksi saada tärkeää tietoa mitä ei välttämättä muuten saisi, koska ei omaa kokemustietoa itse. Kokemusasiantuntijan näkökulmasta työskentely ammattilaisen kanssa voi antaa tasavertaisuuden kokemuksen, joka taas lisää osallisuuden tunnetta. Virokannaksen (2016) mielestä kokemusasiantuntijuuden hyödyntämisellä voidaan vähentää ammattilaisyhteistyössä esiintyvää syrjivää ja alistavaa työskentelyotetta.

Videmšekin (2017) artikkelissa luetellaan kokemusasiantuntijuuden hyödyiksi tutkimustyössä uusien tutkimusaiheiden keksimisen, tutkimuskohteiden erilaiset vastaukset verrattuna virallisiin tutkijoihin sekä erilaisen ongelmanratkaisutaidon. Artikkelissa todetaan kokemusasiantuntijoiden ratkaisevan esimerkiksi palveluihin liittyviä ongelmia helpommin, kuin

ammattilaisen, sillä heillä on kokemus puolellaan. Artikkelissa todetaan myös ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden erilaisina laatimat haastattelukysymykset. Kokemusasiantuntijat tekevät konkreettisempia kysymyksiä, jolloin vastaukset ovat helpommin ymmärrettäviä. Artikkelissa todetaan yhteistyöhön lähteviltä ammattilaisilta vaadittavan reflektio- ja luovuuskykyjä.

Nooran (2013) toteaa kokemusasiantuntijoiden omien kokemusten olevan arvokas osa mielenterveystyössä. Se, että on kokenut itse sairauden ja ymmärtää konkreettisesti potilasta, lisää vuorovaikutuksen ja mahdollisen hoidon onnistumisen onnistumista. Savolaisen (2020) mukaan kokemusasiantuntijatoiminnan hyötyjä ovat sosiaalisen eristäytyneisyyden vähentäminen sekä mielenterveyspalveluiden laajempi hyödyntäminen. Kokemusasiantuntijat kokevat muiden asiakkaiden auttamisen motivoivana tekijänä, joka edesauttaa heidän omaa jaksamistaan ja pysymistään mukana toiminnassa.

5.3 Palvelujen laatuun vaikuttaminen

Noorani (2013) toteaa, että kokemusasiantuntijoilta saatuun palautteeseen palveluista otetaan vastaan eri tavalla kuin suoraan asiakkailta saatuun palautteeseen, koska se koetaan ammattilaisten mielestä helpompana ottaa vastaan. Noorani (2013) toteaa myös, että palveluiden käyttäjiä tulisi hyödyntää enemmän palveluiden kehittämisessä.

Rissasen ja Puumalaisen (2016) mukaan kokemusasiantuntijoiden kokemusten ja tarinoiden kuuleminen tärkeää ammattilaisille. He kertovat sen hyödyntävän ammattilaisten ymmärrystä ja parantavan asiakastyön laatua sekä lisäävän työtyytyväisyyttä sekä asiakaslähtöisyyttä palveluissa.

Huuskosen (2020) mukaan kokemusasiantuntijuuden yhtenä tavoitteena on vaikuttaa toiminta- ja työtapoihin, jotta ne olisivat enemmän asiakaslähtöisiä ja olisivat tarpeita vastaavia. Kokemusasiantuntijuuden toisena tavoitteena on vaikuttaa eri tahoihin, kuten viranomaisiin, päättäjiin ja yhteiskuntaan, että palveluiden käyttäjien asemaa saataisiin parannettua. Tärkeänä vaikuttamisen kohteina Huuskonen (2020) pitää negatiivisten asenteiden poistamista sekä palveluiden epäkohtien korjaamista. Kokemusasiantuntijoiden mahdollisia vaikuttamisen kanavia ovat erilaiset kansalaisjärjestöt, poliittiset järjestelmät, media ja koulutukset ja tutkimukset.

Mäki-Fränti (2016) kirjoittaa, että kokemusasiantuntijoilla on usein yhteyksiä heidän kokemuksiansa kautta erilaisiin yhdistys- ja vertaistoimijoihin kuin myös hoito-, kuntoutus- ja sosiaalipalveluihin. He myös tuovat uutta näkökulmaa sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämiseen. Kokemuksen kautta saadun tiedon hyödyntäminen järjestelmän kehittämisessä ja

palautteen antamisessa ammattilaisten ratkaisuihin edesauttaa asiakaslähtöisten palveluiden kehittämisessä. Mäki-Fränti (2016) kertoo uudesta palveluiden vaikuttamisen keinosta, asiakasraadista, jonka kautta kokemusasiantuntijat pystyvät vaikuttamaan kehittämistoimintaan ja se toimii myös voimaannuttavana toimintana heille itselleen. Mäki-Fränin (2016) tutkimuksessa tuli myös ilmi, että jo pelkkä kokemusasiantuntijan läsnäolo vaikuttaa ja vahvistaa työn eettistä perustaa ammattilaisilla.

Raskin (2018) tutkimuksessa huomattiin kokemusasiantuntijoiden henkilökohtaisten kokemusten hyödyttävän esimerkiksi palvelujärjestelmän kehittämisessä. Ammattilaiset saavat kokemusasiantuntijoiden kautta täsmällisempää tietoa sairauksista, palvelujärjestelmän toimivuudesta sekä omien asiakkaidensa palvelujen tarpeista. Kokemusasiantuntijuuden kautta myös harvinaisempiin sairauksiin saadaan näkökulmia.

5.4 Vaikutus hoitoaikoihin ja säästöihin

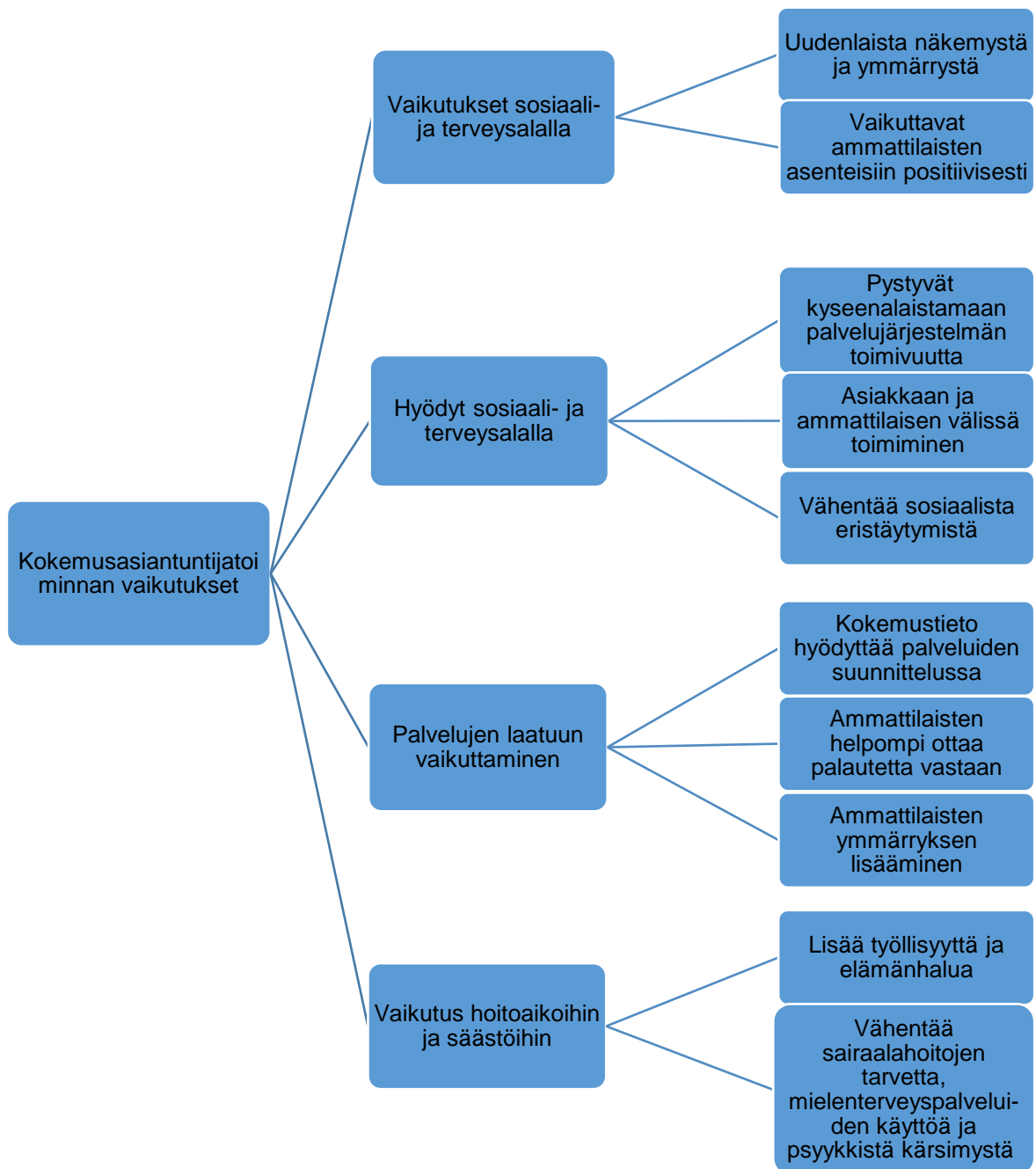
Barkerin ja Maguiren (2017) tutkimuksessa osallistujien huomattiin kokevan parantaneensa terveyttä edistävää käyttäytymistään kokemusasiantuntijatoiminnan ansiosta. Tutkimuksessa huomattiin myös sairaalahoitoon hakeutumisen erilaisten sairauksien tai yleisten terveydentilojen vuoksi lisääntyneen toimenpiteen aikana. Tätä voitaisiin tulkita negatiivisesti, mutta kasvun ajateltiin johtuvan kokemusasiantuntijoiden huomauttavan ja valaisevan terveyteen vaikuttavista asioista. Barker ja Maguire (2017) huomaavat tutkimuksessa olevan vaikutuksia myös kodittomuuteen: kodittomuuden vähentymiseen, kodittomuuden vähentyneeseen uusiutumiseen ja elinympäristön yleiseen parantumiseen. Kokemusasiantuntijatoiminnan huomattiin myös vaikuttaneen kodittomuuden vähentymiseen sekä kodittomuuden uusiutumisen ehkäisemiseen.

Rissasen ja Puumalaisen (2016) katsauksessa kerrottiin useiden maiden käyttäneen kokemusasiantuntijatoimintaa moniin eri tarkoituksiin kuten palveluiden arviointiin ja ammattilaisten koulutukseen. Toiminnan on todettu vähentävän tarvetta sairaanhoidolle sekä mielenterveyspalveluille, sen on myös koettu lisäävän työllisyyttä ja olevan kustannustehokasta.

Raskin (2018) tutkimuksessa kokemusasiantuntijatoiminnan kustannusvaikutuksista ei ole saatu tarpeeksi näyttöä. Omahoito-ohjelmat voivat vaikuttaa lyhyellä aikavälillä omaan terveydentuntoon, stressiin sekä oireiden hallintaan. Kyseisien tuloksien määrä tosin tuli vain vähäisestä määrästä tutkimuksia, joten sitä ei luokitella luotettavaksi.

Rissasen (2015) mukaan kokemusasiantuntijatoiminnan on havaittu tukevan siihen osallistuvien hyvinvointia sekä kuntoutumista. Yhteiskunnallista merkitystä

kokemusasiantuntijuudella koetaan myös olevan. Mielen avain -hankkeessa koulutettuja kokemusasiantuntijoita on jatkanut työelämäänsä tai opintojaan pitkienkin työttömyysjaksojen jälkeen. Rissanen (2015) kokee toiminnan olevan reitti takaisin työelämään, jolla taas olisi vaikutusta työuran pidentämiseen sekä asiakkaiden osallisuuden hyödyntämiseen palvelujärjestelmässä. Kokemusasiantuntijuudella voidaan siis todeta olevan jonkinlaista hyötyä työkykyyn tukemisessa. Rissanen (2015) toteaa vaihtoehtoisesti kokemusasiantuntijuuden voivan muuttua pysyväksi osaksi arkea, jolloin toiminnalla tarkoitettaisiin toimintakyvyn ylläpitämistä. Kuviossa 3 tulokset käydään läpi tiivistetyssä muodossa.

Kuvio 3. Kokemusasiantuntijatoiminnan vaikutukset

6 Pohdinta

6.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tähän kirjallisuuskatsaukseen valikoituneet artikkelit kertoivat melko epämääräisesti kokemusasiantuntijuuden vaikutuksista, hyödyistä, tehtävistä ja käytöstä. Artikkelit suhtautuivat toimintaan ja hyötyihin pääasiassa positiivisesti. Yksikään artikkeli ei nähnyt toimintaa ilman ongelmia. Erilaisia ongelmia ja haasteita nostettiin esille, jotka olivat artikkeleissa melko samanlaisia. Yhteneväisiä ongelmia olivat kokemusasiantuntijan asema, erilaisuus, epämääräisyys, hyödyn määrittelemättömyys sekä tietoisuus toiminnan tavoitteista.

Tutkimustiedon kriittinen arviointi kuuluu olennaisena osana tehtyä tutkimustyötä. Tutkimuksellisen tiedon arvioiminen perustuu aineiston sisältöön. Tutkimustiedon arviointi perustuu siihen, että vahvistaako valmis tutkimus olemassa olevaa tietoa vai tuoko se tutkimuksen tekijälle uutta tietoa tutkimusilmiöstä. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 205.)

Kokemusasiantuntijan määritelmä oli hyvin monimuotoinen katsaukseen valituissa artikkeleissa. Virokangas (2014) lähestyy artikkelissaan kokemusasiantuntijuutta vertaisuuden käsitteenä. Hän määrittää vertaiset myös kokemusasiantuntijoiksi. Palukkan ja työtovereiden (2019) mukaan kokemusasiantuntijalla tulee olla jonkinlainen koulutus. Noorani (2013) puolestaan määrittelee kokemusasiantuntijat palveluiden käyttäjiksi, jotka haluavat jakaa omia kokemuksiaan. Kaikissa artikkeleissa kokemusasiantuntijuutta käsiteltiin melko samankaltaisina asioina. Kokemusasiantuntijuus määritelmänä koettiin vaikeaksi teemaksi jokaisen artikkelin kirjoittajan osalta.

Aineistohaun työstäminen ei toteutunut yksinkertaisesti. Kokemusasiantuntijuudesta tehdyt tutkimukset olivat vähäisiä sekä niissä käytetyt määritelmät monimuotoisia. Hietalan ja Risasen (2015) mukaan johdonmukaisuuden puuttuminen aiheuttaa kokemusasiantuntijatoiminnan kuulostavan vain ”puuhastelulta”. Suomessa julkaistuja oppaita, hankkeita ja raportteja lukiessa (kuten Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009–2015) kokemusasiantuntijuus ei näyttäydä yhtenäiseltä. Kun kukaan ei kanna vastuuta kokemusasiantuntijatoiminnasta, niin käytännön asioiden yhtenäistäminen on hankalaa. Selkeämpi organisointi ja johdonmukaisuus olisivat hyvänä ehtona toiminnan pysyvyydelle palvelujärjestelmässä. Näyttäisi siltä, että kokemusasiantuntijatoiminta hyödyntää kokemusasiantuntijaa itseään kuntoutujana. Puhutaanko silloin pelkästään kuntouttavasta toiminnasta vai jostain laajemmasta. Kokemusasiantuntijoiden kanssa työskentely voi mahdollistaa ammattilaisten lisääntyvän ymmärryksen, mutta erilaiset asiat, kuten eriävät koulutukset, pituudet ja vaatimukset aiheuttavat sitä, että tuskin kukaan tällä hetkellä osaa varmasti sanoa, mitä

toiminnalla oikein haetaan. Tavoitteissa tunnutaan olevan riippuvaisia organisaation palveluiden tarjonnasta. Noorani (2013) sekä Palukka ja kollegat (2019) miettivät samoja aiheita artikkeleissaan. Tätä mieltä olivat myös Hietala ja Rissanen (2015), ei voida olla täysin selvillä mihin kokemusasiantuntijuutta voitaisi hyödyntää tai minkälaisissa tilanteissa käytölle saataisiin hyötyjä. Toimintaa tulisi selkeyttää paljon enemmän.

Tämän kirjallisuuskatsauksen perusteella näyttäisi siltä, että kokemusasiantuntijatoiminnan vaikutukset sosiaali- ja terveysalalla olisivat positiivisia. Aihealueesta tehtyjä tutkimuksia on sen verran vähän, että tarkempia johtopäätöksiä ei pystytä tekemään. Rissanen (2015) toteaa, asiakkaan osallisuuden merkityksen kasvun sosiaali- ja terveysalalla lisääntyneen ja kokemusasiantuntijuuden korostuvan käytännön työssä. Vaikutuksia ja merkityksiä ei paljoa olla tutkittu. Rissanen (2015) toivoisi enemmän tutkimuksia osallisuuden vaikutuksista, merkityksestä, rooleista ja sijoittumisesta palvelujärjestelmään. Tässä kirjallisuuskatsauksessa tullaan samanlaiseen johtopäätökseen lisätutkimuksen tarpeelle kokemusasiantuntijatoiminnasta. Aihetta voisi tutkia monesta erilaisesta näkökulmasta.

Hietala & Rissanen (2015) nostavat oppaassaan esiin kokemusasiantuntijoilla olevan kaksoisroolin, jolla tarkoitetaan asiakkaana toimimista sekä kokemusasiantuntijana toimimista. Tässä kirjallisuuskatsauksessa jokainen valittu artikkeli käy asiaa läpi jollakin tasolla, mutta Nooranin (2013) artikkelissa asiaa on pohdittu enemmänkin. Kaksoisroolin koetaan vaikeuttavan kokemusasiantuntijan jo valmiiksi epäselvää työnkuvaa. Kokemusasiantuntijatoiminnan mahdollisuuksia ei mahdollisesti juuri tästä syystä osata tai pystytä hyödyntämään. Kokemusasiantuntijuuden käytöstä ei löytynyt juurikaan konkreettisia tietoja ja tutkimuksia. Kokemusasiantuntijuuden käyttökohteita ja hyödyntämistä tutkiessa luetellaan erilaisia mahdollisuuksia, mutta jotkin tehtävistä jäävät ilman varmistusta niiden hyödyistä. Esimerkiksi ryhmänohjauksen todellinen sisältö, asema ammattilaisen kanssa ja mikä on todellinen käyttö palveluiden asiakastilanteissa tai kehittämistehtävissä. Toiminta sijoittuu tällä hetkellä kansalaistoiminnan ja vertaistuen väliin. Heidän oikeuksiaan ja vastuitaan ei vielä pystytä tarpeeksi hyvin määrittelemään, koska toiminta ei sijoitu mihinkään viralliseen tahtoon toistaiseksi. (Hietala & Rissanen 2015.)

Materiaalin vähäisyyden vuoksi tuloksista tehty yhteenveto oli hankalaa. Tutkimusartikkelien aiheet eivät myöskään olleet suoraan tutkimuskysymyksiin viittaavia. Aineiston haun yhteydessä huomattiin kokemusasiantuntijatoimintaan viittaavia tutkimuksia olevan melko vähän. Löydettyjä tutkimuksia oli tehty termin monipuolisuudesta sekä mitä kokemusasiantuntijuus voisi olla ja miten siihen on päädytty. Akateemisia tutkimuksia kokemusasiantuntijuuden vaikutuksiin löytyi hyvin vähän. Näyttäisi myös siltä, että kokemusasiantuntijuutta

ovat tutkineet vain pieni ryhmä tutkijoita. Eri tutkimusartikkeleissa näyttäytyivät usein samat nimet.

6.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyö tallennetaan Theseukseen, jossa se on saataville kaikille. Tämä toteuttaa avointa ja vastuullista tiede-etiikkaa. Tähän työhön ei tarvittu tutkimuslupaan, tietosuojaan tai anonyymiteetin suhteen tarvetta eettiselle pohdinnalle, sillä kirjallisuuskatsauksessa käsiteltiin muiden julkaisemia tutkimuksia ja artikkeleita. (TENK 2012.)

Tutkimuksen eettisyyttä pidetään toiminnan ytimenä. Tutkimusetiikka sekä kehittäminen ovat olleet keskeisiä aiheita hoitotieteessä jo pitkään. Normatiivinen etiikka, eli tutkimusetiikka tarkoittaa pyrkimystä vastata kysymyksiin oikeista säännöistä, joita tutkimuksessa kuuluu noudattaa. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 211.) Tutkimusetiikka jaetaan kahteen alueeseen, tieteen sisä- ja ulkopuoliseen. Sisäinen viittaa tieteenalan luottavuuteen ja totuudellisuuteen. Ulkopuolinen taas käsittelee ulkopuolisten seikkojen vaikuttavuutta tutkimusaiheen valintaan ja asian tutkimiseen. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 212.)

Luotettavalla tiedolla tarkoitetaan tutkijan kriittistä tiedonhankinnan menetelmää. Uusi tieto lisääntyy jatkuvasti ja tämä edellyttää tutkijalta tarkkaavaisuutta tutkimuskysymysten rajaamisen kanssa. Tarkkaavaisuus on tärkeää myös tutkittavien ilmiöiden kanssa. Tutkijalta edellytetään myös perusteluja tutkimuksen tarpeellisuuteen. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 54.) Teoksen luotettavuus korostuu varsinkin tutkimusaineiston hankkimisessa, aineiston analysoinnissa sekä raportoinnissa (KAMK).

Opinnäytetyössä tutkittua ja ajankohtaista tietoa haettiin luotettavista ja ajankohtaisista tietolähteistä ja joukosta karsittiin kriteerien mukaan esimerkiksi liian vanha tieto pois. Aineistohaussa tietoa rajattiin mahdollisimman tuoreisiin artikkeleihin, jotka myös olivat kriteereissä nähtävillä. Tutkitun ja ajankohtaisen tiedon etsiminen tehtiin eettisyyden noudattamisen vuoksi (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 211). Luotettavuutta lisää myös se, että opinnäytetyön aihepiiriin oli perehdytty ennen opinnäytetyön aloittamista. Aiheesta on paljon tietoa, mutta itse kokemusasiantuntijuuden vaikutuksista ei näyttäisi olleen paljoa tehty tutkimuksia, jotta voitaisiin antaa täydellisiä vastauksia. Aineisto luettiin useaan otteeseen, jotta kaikki oleellinen saatiin poimittua.

Tiedonhakua vaikeutti laaja materiaalivalikoima kokemusasiantuntija-aiheesta sekä joidenkin artikkelien vieraskielisyys. Tutkimuksen keruussa oli oltava tarkkana, jotta saatiin valikoituihin tutkimuskysymyksiin vastauksia. Monet artikkeleista poikkesivat aiheesta, vaikka

muutoin kertoivat kattavasti kokemusasiantuntijuudesta yleisellä tasolla. Myös AMK:n opin-
näytetöistä löytyi monia kokemusasiantuntijuuteen liittyviä teoksia, mutta opinnäytetyöt oli-
vat poissulkukriteereissä, joten niitä ei otettu mukaan. Opinnäytetyön tekeminen vah-
visti teoriapohjaista tietoa kokemusasiantuntijuuteen ja -toimintaan liittyen sen hyödyntämi-
seen työelämässä.

6.3 Jatkotutkimusehdotukset

Kokemusasiantuntijuudessa on epäselvää muun muassa kokemusasiantuntijuuden määrit-
tely, koulutuksen tarve ja sen sisältö. Selvää ei myöskään ole se, halutaanko toimintatapoja
yhtenäistää ja yhdenmukaistaa, vai koetaanko sen vaikuttavan liikaa kokemusasiantunti-
juuteen. Kokemusasiantuntijuuden selkeämpi määrittely ja yhtenäistäminen voisi olla yksi
jatkotutkimuskysymys.

Palvelujärjestelmän kehittyessä ja kokemusasiantuntijatoiminnan lisääntyessä, kokemus-
asiantuntijatoiminnan merkitystä voisi tutkia kokemusasiantuntijoille, asiakkaille sekä sosi-
aali- ja terveysalan ammattilaisille. Tutkimuskohteena voisi myös olla kokemusasiantuntijan
oman roolin sijoittuminen suhteessa vertaisiin, ammattilaisiin ja palvelujärjestelmään.

Kokemusasiantuntijatoiminnan ympäriltä tuntuu puuttuvan selkeä näkökulma. Kokemusasi-
antuntijatoiminnalla usein tarkoitetaan osallisuutta ja vertaistukea, mutta käsite vaihtelee
paikan mukaan. Huomiota ei vielä olla kiinnitetty, kuinka toiminta sidottaisiin teoriassa itse
palveluun, esimerkiksi miten asiakas hyötyy kokemusasiantuntijatoiminnasta. Vertaistoi-
minta huumeidenkäyttäjien kanssa näyttäytyy suurimmaksi osaksi interventiona. Aihetta kä-
sittelevässä artikkelissa asiakkaiden muihin hyötyihin ei oteta kantaa vertaistuen lisäksi.
Opinnäytetyötä tehdessä epäselväksi jää, halutaanko vertaisuus ja kokemusasiantuntijuus
erottaa, keskittäen kokemusasiantuntijatoiminta ainoastaan kehittäjäkumppanuuteen ja ke-
hittämiseen.

Lähteet

Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Artefakta. Hamina: Akatiimi Oy.

Barkman, J., Inkinen, H., Isoniemi, S. & Vario, P. 2019. Kokemusasiantuntijat lastensuojelussa. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 28.10.2020 Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/toimijat/kokemusasiantuntijat-lastensuojelussa>

Hietala, O. & Rissanen, P. 2015. Opas kokemusasiantuntijatoiminnasta. Kuntoutussäätiö ja Mielen terveyden keskusliitto. Viitattu 29.10.2020. Saatavissa <https://kuntoutussaatio.fi/files/1944/kokemusasiantuntija-opas.pdf>

Hirschovits-Gerz, T., Sihvo, S., Karjalainen, J. & Nurmela, A. 2019. Kokemusasiantuntijuus Suomessa. Selvitys kokemusasiantuntijakoulutuksen ja – toiminnan käytännöistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitost. Viitattu 30.10.2020. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138436/URN_ISBN_978-952-343-354-0.pdf?sequence=1, Luettu 19.10.2020

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino

Huuskonen, P. 2020. Kokemusasiantuntija toimijana sosiaali- ja terveysalalla. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 2.1.2021. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/68866/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-202005063077.pdf>

Kamk. Luotettavuus. Viitattu 1.11.2020. Saatavissa <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinenmateriaali/Tukimateriaali/Luotettavuus>

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P., & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: Eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Hoitotiede 2013. 25. (4): Viitattu 30.10.2020. Saatavissa <https://search.proquest.com/openview/ed57a64622d13d705c3b8500b77e5af0/1?pq-origsite=gscholar&cbl=406341>

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

KoKoA - Koulutetut Kokemusasiantuntijat ry. Kokemusasiantuntijakoulutus- ja palkkiosuositukset. Viitattu 29.10.2020. Saatavissa <http://www.kokemusasiantuntijat.fi/tietoa/kat-koulutuksen-suositukset-ja-palkkiosuositukset/>

Kostiainen, E., Ahonen, S., Verho, T., Rissanen, P. & Rotko T. 2014. Kokemukset käyttöön - Kokemusasiantuntijatoiminnan kehittäminen. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 31.10.2020. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125488/URN_ISBN_978-952-302-373-4.pdf?sequence=1

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy

Kyngäs, H., Pölkki S., Elo, S. & Kääriäinen, M. 2011. Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. *Hoitotiede* 2011, 23 (2), 138–148. Viitattu 5.11.2020. Saatavissa https://www.researchgate.net/publication/261723764_Sisallönanalyysi_suomalaisessa_hoitotieteellisessä_tutkimuksessa

Mayer, C., & McKenzie, K. 2017. '...it shows that there's no limits': the psychological impact of co-production for experts by experience working in youth mental health. *Health and Social Care in the community*, Volume 25, 2017, Issue 3. John Wiley & Sons Ltd. Viitattu 3.11.2021. DOI: <https://doi.org/10.1111/hsc.12418>

Meriluoto, T. 2015. Tuumasta toimeen: mitä osallisuus ja kokemusasiantuntijuus on arjessa? *Osallisuus. Osallisuus ja kokemusasiantuntijuuden käsikirja*. Ensi ja Turvakotien liitto.

Mäki-Fränti, M. 2016. Kokemusasiantuntijuus sosiaaliaseman henkilöstön näkökulmasta. Tutkimus Tampereen Sarviksen sosiaaliasemalla. Tampereen yliopisto. Viitattu 2.1.2021. Saatavissa <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/99844/GRADU-1475830162.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Noorani, T. 2013. Service user involvement, authority and the 'expert-by-experience' in mental health. *Journal of Political Power*, Volume 6, 2013, Issue 1: Special Issue on Authority. Routledge. Viitattu 5.11.2021. DOI: <https://doi.org/10.1080/2158379X.2013.774979>

Nousiainen, M., Kulovaara, K. & Meriluoto, T. 2016. Hallinnan ja osallistamisen politiikat – Kokemusasiantuntijuus ohjaavana ja voimaannuttavana hallintana. *SoPhi & Jyväskylän yliopisto*. Viitattu 28.10.2020 Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/50502/978-951-39-6613-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Palukka, H., Tiilikka, T. & Auvinen, P. 2019. Kokemusasiantuntija sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä – osallisuuden mahdollistaja vai osallistamispolitiikan edustaja. *Janus, Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 3/2019, 21–37. Viitattu 3.1.2021. Saatavissa <https://journal.fi/janus/article/view/66252>

Rask, L-M. 2018. Terveysthuollon ammattilaisten ja asiakkaiden näkemyksiä kokemusasiantuntijan vastaanottotoiminnasta. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 3.1.2021. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56887/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201801241316.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Rissanen P. 2015. Kokemusasiantuntijatoimintaa kehittämässä – kokemusasiantuntijan näkökulma. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009–2015. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 1.11.2020. Saatavissa <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130239/Kokemusasiantuntijuus.pdf>

Rissanen P. & Puumalainen J. 2016. Kokemuksen kautta osaamiseen: Vapaaehtoisuus, vertaisuus ja kokemusasiantuntijuus. Kuntoutus-lehti 1/2016, 52–58. Viitattu 5.11.2020. Saatavissa https://kuntoutussaatio.fi/files/2208/KUN1601_katsaus_vapaaehtoisuus.pdf

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

Savolainen, H. 2020. Kokemusasiantuntijat terveydenhuollon kehittäjinä. Yhteiskehittäminen kokemusasiantuntijoiden päiväkirjoissa. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 20.12.2021. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/67486/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202001221430.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 12.12.2020 Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Videmšek, P. 2017. Expert by experience research as grounding for social work education. Social Work Education, the International Journal Volume 36, 2017, Issue 2: Service users in social work education – part 2. Viitattu 6.12.2021. Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/312480493_Expert_by_experience_research_as_grounding_for_social_work_education

Virokannas, E. 2014. Vertaisten ja ammattilaisten jäsenyyskategoriat huumeidenkäyttäjille suunnatussa katuklinikkatyössä. Yhteiskuntapolitiikka, 79 (2014): 6, 657–668. Viitattu 5.12.2021. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125876/virokannas.pdf>

Liite 1. Kirjallisuuskatsauksen aineisto

Kirjoittaja, julkaisu, vuosi	Tutkimuksen tarkoitus	Millä menetelmällä	Keskeiset tulokset
Barker, S. & Maguire, N. Experts by Experience: Peer Support and its Use with the Homeless Community mental health journal, 2017.	Artikkeli. Tutkitaan samaa kokeneiden interventiomahdollisuuksia ja niiden vaikutuksia asunnottomien parissa	Artikkelissa tehdään yhteenveto vertaisten toiminnan vaikutuksista, luodaan katsaus tulevaan ja pohditaan lisätutkimuksen tarvetta.	Vertaistuellalla koetaan olevan merkittävä vaikutus elämänlaatuun, aineiden käyttöön sekä sosiaaliseen tukeen.
Huuskonen P., Kokemusasiantuntija Sosiaali- ja Terveysalalla, Jyväskylän yliopisto, 2020.	Pro gradu. Tarkoituksena selvittää, miten kokemusasiantuntijoiden toimijuus ilmenee.	Laadullinen tutkimus. Muodostui 9 kokemusasiantuntijan haastattelusta. Aineisto kerättiin kerronnallistemaattisella haastattelumenetelmällä.	Aineistosta muodostui neljä kokemusasiantuntijan toiminnan ulottuvuuksia kuvaavaa toimijatyyppejä: puolustaja, vaikuttaja, itsensä kehittäjä ja välittäjä.
Mayer, C., & McKenzie, K., '...it shows that there's no limits': the psychological impact of co-production for experts by experience working in youth mental health., Health & Social Care in the Community, 2017.	Artikkeli. Selvitettiin nuorien kokemusasiantuntijoiden vaikutuksia yhteistyössä.	Semi-strukturoituja haastatteluita	Yhteistyö vaikutti identiteettirakenteeseen, mikä antoi heille mahdollisuuden tutkia uutta identiteettiä ”ammattilaisena”.

<p>Mäki-Fränti M., Kokemusasiantuntijuus sosiaaliaseman henkilöstön näkökulmasta. Tutkimus Tampereen Sarviksen sosiaaliasemalla, Tampereen yliopisto, 2016</p>	<p>Pro gradu. Tavoitteena tuoda esiin, mitä haasteita ja mahdollisuuksia sosiaalialan ammattilaiset näkevät työskentelyssä kokemusasiantuntijoiden kanssa</p>	<p>Toteutettu fokusryhmähaastattelumenetelmällä. Sen lisäksi yhdelle henkilölle tehtiin yksilöhaastattelu.</p>	<p>Sosiaalialan ammattilaisilla ei vielä ole paljon kokemusta yhteistyöstä kokemusasiantuntijoiden kanssa. Sosiaalialan ammattilaisten motivaatio yhteistyölle on korkea ja kokemusasiantuntijuuden edistämistä pidetään tärkeänä.</p>
<p>Noorani T., Service user involvement, authority, and the "expert-by-experience" in mental health. Journal of political power. 2013.</p>	<p>Artikkeli. Tutkitaan kokemuksellisuuden vaikutuksia mielen-terveystyössä Isossa-Britanniassa.</p>	<p>Laadullisin keinoin.</p>	<p>Kokemuksellisuudella pyritään lisäämään vertaistuen ja itsehoidon välineitä työskentelyssä.</p>
<p>Palukka, H., Tiilikka, T, & Auvinen, P., Kokemusasiantuntija Sosiaali- ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen palvelujärjestelmässä - osallisuuden mahdollistaja vai osallistamispolitiikan edustaja. Janus (Jyväskylä, Finland). 2019</p>	<p>Artikkeli. Artikkelissa selvitetään, miten kokemusasiantuntijat asemoivat itsensä mielenterveyspalveluiden hyödyntäminä asiakkaina suhteessa palvelujärjestelmään, ammattilaisiin ja kuntoutujiin.</p>	<p>Haastattelututkimus kokemusasiantuntijoille.</p>	<p>Kokemusasiantuntijat kokevat roolinsa erilaisilla, jopa toisilleen vastakkaisilla tavoilla.</p>

Rask L-M., Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ammattilaisten ja asiakkaiden näkemyksiä kokemusasiantuntijan vastaanottotoiminnasta, Jyväskylän yliopisto, 2018.	Pro gradu. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ammattilaisten ja asiakkaiden näkemyksiä kokemusasiantuntijan vastaanottotoiminnasta	Ammattilaisille fokusryhmähaastattelu sekä asiakkaalle yksilöteemahaastattelu.	Ammattilaiset kerhoivat tietämättömyydestä kokemusasiantuntijatoimintaan liittyen. Asiakkaat toivat esiin kokemusasiantuntijan vastaanotolla olevan aikaa keskustella ja ilmapiiri on lämmin.
Rissanen P., & Puumalainen J. Kokemuksen kautta osaamiseen: Vapaaehtoisuus, vertaisuus ja kokemusasiantuntijuus. Kuntoutus-lehti. 2016	Artikkeli. Pyritään hahmottamaan järjestöjen vapaaehtois- ja vertaistoiminnan sekä kokemusasiantuntijuuden käsitettä eri näkökulmista.	Katsaus	Vapaaehtoistyö tulee muuttamaan muotoaan. Vapaaehtoistyö muuttuu entistä sirpaleisemmaksi ja lyhytkestoisemmaksi.
Rissanen P., Kokemusasiantuntijatoimintaa kehittämässä. Kokemusasiantuntijuus. THL-työpäpaperi 20/2015.	THL-työpäpaperi 20/2015. Rissanen P.: Käsitellään kokemusasiantuntijakoulutuksen merkitystä, kokemusasiantuntijaksi kasvamista ja	2014 Mielen avain -hankkeen kokemusasiantuntijakoulutukseen osallistuneille tehtyä osallisuuskyseilyä	Sosiaali- ja terveydenhuollossa on yhä enemmän alettu pohtia sitä, missä ja miten kokemusasiantuntijoiden näkemyksiä voidaan hyödyntää, minkälaista osaamista ja

	kokemusasiantuntijatoiminnan kehittämistä kokemusasiantuntijan näkökulmasta		valmiuksia kokemusasiantuntijana toimiminen edellyttää sekä kuinka ammattilaiset voisivat omaksua palvelun käyttäjiä ja kansalaisia osallistavia menetelmiä työhönsä.
Savolainen H., Kokemusasiantuntijat terveydenhuollon kehittäjinä - Yhteiskehittäminen kokemusasiantuntijoiden päiväkirjoissa, Jyväskylän yliopisto, 2020.	Pro gradu. Tarkoituksena kuvata, millaisina ajatuksina ja tunteina yhteiskehittäminen näyttäytyy kokemusasiantuntijoille kohtaamisissa henkilökunnan kanssa	Laadullinen tutkimus. Aineiston koostuu alun perin terveydenhuollon yhteiskehittämishankkeeseen osallistuneiden kokemusasiantuntijoiden päiväkirjoista. Aineiston analysoitu sisällönanalyyysillä.	Yhteiskehittäminen koettiin haasteellisena ja terveydenhuollon tarkasti määritelty toimintaympäristö vaikutti yhteiskehittämisen käytännön toteutukseen tehdessä käytännön hallinnasta ajoittain haasteellista.
Videmšek P., Expert by experience research as grounding for social work education, 2017, Social Work Education, the International Journal Volume 36, 2017, Issue 2: Service users in social work education – part 2	Artikkeli. Tarkoituksena esitellä kuinka opiskelijat voivat oppia oman käden kokemuksen kautta erityyppisistä tutkimuksista ja tunnistaa miten kokemuksesta syntyvä tieto voi olla	Sosiaalityön opiskelijoiden ja kokemusasiantuntijoiden tekemien tutkimuksien pohjalta.	Eroja pystytään näkemään palveluiden käyttäjien osallistumisessa tutkimukseen ja tutkimus tunnistaa edellä olevalla kokeella olevan vaikutuksia sosiaalityön koulutukseen.

	arvokas lisä nykyisten palvelujen muuttamiseen.		
Virokannas E., Vertaisten ja ammattilaisten jäsenyyskategoriat huumeidenkäyttäjille suunnatussa katuklinikkatyössä, Julkari, 2014	Artikkeli käsittelee vertaistukitoimintaa huumeidenkäyttäjien katuklinikalla, jossa tehdään yhteistyötä kokemuksellisten ja ammattilaisten kanssa.	Tutkimusaineistona on katuklinikatiimin vertaisjäsenten kirjoittamat raportit, joista on tehty sisällönanalyysi.	Artikkelissa kokeemusasiantuntijat nähdään tiimin jäsenenä tasavertaisina ammattilaisten kanssa eikä ulkopuolisina työntekijöinä.